

Није овде место, да опширно разлажемо његова дела, и да подробно оцењујемо заслуге, које има Мил као филозоф, око унапређења науке, и као практичан државник, око унапређења своје отаџбине.

Ми не осећамо у себи довољно снаге, да можемо онако, као што би достојно било, оценити тако славног списатеља. Речи наше, нека буду само одјек, онога општега признања, које је, без зазора можемо рећи, одала критика целог света, заслугама овога славног књижевника!

Бекл, генијални писац “Историје образованости у Енглеској” , који ће бити познат и нашој публици, вели у једној својој књижици за Џона Стјуарта Мила:

“Када би се саставила порота, од највећих европских филозофа, и упутила да изрекне, који је међу нашим највећим списатељима, највише учинио за напредак науке, порота би без зазора изрекла: Џон Стјуарт Мил! Не сумњамо, да и потомство не би потврдило ову пресуду. Нико се није бавио тако многим, важним и заплетеним проблемима. Мил је испитивао питања, која засецају и у практичну корист свакога члана друштва, и у најфиније и најтананије делање човечијег духа. Он се дотиче површја, али продире и у само језгро, а међу овим, леже небројено много питања, која је Мил, са великом вештином и често са ванредним успехом испитао. У овима, које практичним, које спекулативним питањима, позивају се људи на његову личност, пристају уз његово мишљење, иако не могу, да следеју разлозима, којима га Мил правда.

Ми имамо и других људи. Једни су значајни због дубоких мисли, а други, због корисних предлога својих. У Мила је пак ванредно, што он има у себи оба та својства, у већој мери, него ико други, од његових савременика. С тога уме он, тако вешто доказати, последице општих узрока, и предвидети, шта ће се изродити из посебних мера. По томе је његов уплив много већи, но што би иначе могао бити. Мил је не само писао о више разних предмета, но ико други од живих списатеља, него он знаде и специјалне и практичне појединости, па је у стању да покаже, како се извесна начела, могу увести у живот, а да се опасно не уздрма друштвени ред или да се јако жртвују установе, које постоје; макар се на први поглед и чинило, да су та начела, врло замршена и да их не може схватити обична памет. Тиме је Мил, често обезоружавао своје противнике и приморавао практичне људе, да приме његове закључке баш из практичних обзира, мада те људе иначе, не би могло убедити, никакво научно доказивање. Придобиајући за себе, спекулативним путем филозофе, а практичним државнике, утиче Мил својим упливом, на обе ове крајње стране живота, и појављује се, као најсмелији и најоригиналнији филозоф у Европи, па се допада многим државницима и законодавцима, мада су они равнодушни, што он истражује у појединостима опште правило; а то бива стога, што се они ослањају на своју вештину, па нису кадри, да се узвисе, над поузданом, али ограниченом навиком обичног искуства. Ово је у многим случајевима увећало његов утицај, јер је врло ретко наћи човека, који је одличан, уједно и у теорији и у пракси, и тако је исто необично, да људи теже, да се одликују у један мах, и у једноме и у другоме.”

Овако карактерише Бекл, свога чувенога савременика Џона Стјуарта Мила.

Ми имамо разлога признати, да је овај суд уместан и оправдан.